

Nagy vonásokban ezzel próbáltuk a munka gondolatmenetét és legfontosabb okoskodásait visszaadni. Ez természetszerűleg nem sikerülhetett, mert a részletek meggyőző erejét nélkülözi, pedig éppen ez a könyv legfőbb erőssége. Mégis vállalkoztunk rá. Reméltük, hogy ha a szerző eredeti okfejtéséből némi ízelítőt adunk, a magyar nevelés munkásai közül talán többen olvassák el ezt a magyjelentőségű könyvet.

Karácsony könyve a pedagógiai realizmus talaján áll, ami már címében is kifejezésre jut. A magyar eszjáráshoz, tehát adott tényekhez kell szabnunk a nevelésügy tennivalóit. Több valóságtisztelet szükségességét hangoztatja. Ez végeredményben magától értődő kíváncsi. Közoktatási reformjaink mégis sokat vétenek ellene. Ha egyébként egyetlen gondolatával sem érthetnénk egyet — már pedig nem ez a helyzet — ezért az alapbeállítottságáért is értékes könyvnek tartanók. Olvasás közben sok olyan magyar vonásra döbbenünk, ami eddig homályos volt előttünk. Szokatlan és meglepő állításai közben is sokszor érezzük, hogy a szerzőnek igaza van.

Amit pl. az alsónéposztálybeli magyar társas-lelki életéről mond, az kitünő jellemrajz, ami csak a magyar faj közvetlen érintkezésen alapuló ismeretéből táplálkozhat. A mellérendelés elvére hozott sok példából megértjük, miért nem verhet gyökeret nálunk sok külföldön jól bevált elgondolás. Meggyőzően tárja elénk, hogy ázsiai életformánk és az európai tartalom egymásmellé rendelve adja számunkra a lehetséges egyetlen utat.

Nem vagyunk hívei a szépítgetésnek. Sokszor hangoztattuk, hogy javulás mindíg csak a meglevő hibák őszinte feltárása nyomán következhet. Karácsony könyvének olvasása közben azonban nem egyszer megdöbbenünk: hát voltaképpen semmi jó sincs a magyar nevelésügyben? Félünk, hogy vigasztalan kép tárul majd elénk. De nem! Karácsony bírál, itt-ott nagyon is keményen, néha gúnnyal, de a végén mégse rombol, hanem megnyugtat és épít. Hit sugárzik a sorokból és a magyar fajta szeretete. Az őszinte szóval éppen azt akarja, hogy a magyar lélek végre önmagára eszméljen.

Karácsony Sándornak van bőven mondanivalója. Meg kell őt hallgatni. Sokan meg is hallják. Kár, hogy még kevesen értik. De egyre többen figyelnek szavára. Hisszük, hogy ez a könyve még növeli azok számát, akik hallgatnak rá. Akik pedig még nem ismerik, olvassák el, mert ma a magyar nevelésügy egyik területén sem térhetünk ki ezeknek a gondolatoknak mérlegelése és tudomásulvétele elől.

Jankovits Miklós.

Vicsay Lajos: Történelmi olvasókönyv a magyar történelem tanításához.

I—II. Szeged, 1940. 8-r., VI+244, 304 l.

Korszakot alkotó világtörténelmi mozgalmak lezajlása után, mint aminők a napoleoni korszak történetei vagy a világháború éveinek eseményei voltak, a történelem iránti érzék, mint a romantika vagy a neoromantika eszme- és ízlésáramlatainak alkotó eleme vagy ható tényezője, világszerte rendkívül magas fokon jelentkezett s nemcsak a történetírás forrásszerű műfajainak, főleg a memoire-irodalomnak, hanem a történeti tárgyú szépirodalomnak fölvirágzását is magával hozta.

A magyar történeti tárgyú szépirodalom talán más, hűvösebb vérmérsékletű népek és nemzetek irodalmánál is gazdagabb folyamokban áramlott az utókor lelkesedő olvasóközönsége előtt, s Dézsi Lajos, a szegedi egyetemnek 8 évvel ezelőtt elhunyt professzora nagy szorgalommal állította össze egy-tesztet füzetben a történeti tárgyú magyar szépirodalom fejlődésének irodalomtörténeti áttekintését. (*Magyar történeti tárgyú szépirodalom*, Budapest, 1927. 152 lap.)

Az ilyenfajta szemlének megvan a maga irodalomtudományi jelentősége mellett nevelői értéke is, mert kitűnő segítő eszközévé válik a nemzeti öntudatra nevelés munkájának. Még inkább az ezirányú nevelésnek tesz azonban szolgálót az előttünk levő derék két kötetes nagy mű, Vicsay Lajos szegedi tanárnak munkája, mely címében jelezvén célzatát, nemcsak pusztán felsorolja vagy irodalomtörténetileg tárgyalja az ezeréves történelmünk nagy korszakait, nevezetes eseményeit, jeles embereit feldolgozó szépirodalmi termékeket, történeti sorrendbe foglalva, hanem lehetőleg jól megválasztott jellemző erejű szemelvényekben bemutatja szépirodalmunknak ezt a részét.

E szemelvények maguk, összesen 119 közlemény, két vastkos kötetre menő anyagot tesznek ki, bemutatva ezzel irodalmunk idetartozó részének gazdagságát. Pedig szerzőnk megközelítőleg sem tekintette át idevágó szépirodalmunkat egész terjedelmében, mert láthatólag inkább csak a világháború utáni szépirodalom ismeretében jártas s nagyrészt figyelmen kívül hagyta a XIX. század régebbi gazdag történeti regény- és novellairodalmát, melyről Dézsi Lajos említett monografiáján kívül *Szinnyei Ferencnek* rokontárgyú dolgozataiból, főleg nagy monografiáiból (*Novella- és regényirodalmunk a szabadságharcig* I—II., Budapest, 1925. és *Novella és regényirodalmunk a Bach-korszakban*, I., Budapest, 1939.) szerezhette volna tudomást. De figyelmen kívül hagyta úgyszólván egészen a történeti drámai irodalmat is.

Némelyik kedvelt újabb írója viszont több regénnyel is szerepel, így pl. Makkai Sándor 5 regényből vett 11 szemelvénnel, Gulácsy Irén 2 regényből vett 8 szemelvénnel, s a többiek közül is Kós Károly, Kodolányi János, Komáromi János, Nyíró József, Harsányi Zsolt, Dénes Gizella, Egry Irén, Szentmihályiné Szabó Mária, Zsigray Juliánna, mindegyik több szemelvénnel, — míg a XIX. századnak s a századvégnek legnagyobbjai, Jókai, Kemény Zsigmond, Mikszáth Kálmán alig 1—1 szerény kis szemelvénnel — bár Herczeg és Gárdonyi eléggé bőven —, Eötvös József és Jósika Miklós azonban egyáltalán nem. Az egy Katona Józsefen kívül a többi történeti drámaíró (Vörösmarty, Szigligeti, Rákosi Jenő, stb.) szintén nem szerepel. Nem kevésbé a talán Dénes Gizellánál vagy Rónay Györgynél bizonyára nem gyengébb, de történeti tárgyú regényekben rendkívül termékeny P. Szathmáry Károly, Pálffy Albert, Vértesy Arnold stb. Ha Vicsay Lajos mindezek figyelembe vételével választotta volna ki anyagát, bizonyára változatosabbá tehetné volna tárgyilag is, személyileg is, szemelvényeinek sorozatát s talán a nemzeti öntudat nevelése céljából óhajtott szélesebbkörű áttekintést is jobban elérhette volna.

De talán nem is ez az irodalmi szempont a fontos, mikor Vicsay Lajos vállalkozásának a mi szempontunkból való értékét, pedagógiai súlyát meg-

állapítani törekszünk, hanem inkább az, miként éri el voltaképeni célját, miként oldja meg *nevelői* feladatát?

E tekintetben mágyarázatul szolgál az a szándéka, hogy úni a kiváló-gatás szempontját illeti, igyekezett lehetőleg az iskolai nevelőmunkában fel-használható egybegyűjteni. Mint legfontosabbat, *a tanulók lelkivilágát* kellett szem előtt tartania, másrészt multunk fontosabb irányítóit és eseményeit s az újabb-történetírás által fölvetett szempontokat *helyesen* megvilágítania.

Tulajdonképen ilyenfajta célt szolgált már régebben egy, nem ugyan chrestomathia (prózai szemelvény-gyűjtemény), hanem magyar történeti tárgyú költeményekből összeállított verses anthológia, melyet még a mult század utolsó évtizedében bocsátott közre *Babik József*, a magyar nyelv és törté-nelem tanára az egri tanítóképző-intézetben (*Magyarok hazája költők dalaiban*. Eger, 1894.). Nevelői célját annak idején a következőképen fejtette ki a lelkes egri tanár könyvé előszavában: »Magasztos eszme lángja gyuladt fel szívemben, mely drága hazánkat, mint az édes jó anyát, szereti. Főnséges érzelmek hevíték keblemet, melynek minden vágya szent hazánk boldogságáért rajong. Ezek magvait ültettem tanítványaim szívébe-lelkébe. Bárcsak bírnám tanítványaimul az édes haza minden fiát és leányát! . . . Mi gyűjtja fel szí-vünk oltárán a honszeretet tüzét, mi hevíti s lobogtatja fel magasra törő lángokban érzelmeinket jobban, mint ha a most élő nemzedék szeméi elé varázsoljuk az ezredéves mult nagy tetteit, magasztos eseményeit, tanulságos szenvedéseinek megrázó viharát a letűnt hősök, honfiak, kegyeletes emlékezetének felújításával? A jövőre útmutatást ad s keblünkbe lelkesedést önt a mult szem-lélete.« Azért állította hát össze költői gyűjteményét, hogy »a derék ösök dicső emlékezeté« felébressze ifjú olvasóiban, tanítványaiban a honszeretet tüzét. Mert »ha nemzetünk történelme már magában véve is szép és meg-ható: mennyivel szebb és meghatóbb az a költők dalaiban!«

Vicsay Lajos művének értékelésénél is ez a szempont irányadó. A sze-gedi tanárképző főiskola magyar irodalomtanára, *Sándor István* írt hozzá előszót. Ebben méltányolva a gyűjtemény célzatát az irodalmi nevelés szem-pontjából, általános pedagógiai jelentőségét sem hagyja figyelmen kívül, mert azt vallja, hogy »a látomások, amelyekben íróink érzékenyebb, mélyebb fogékonyságú lelke előtt legmélyebb lényegében tárul fel a mult, a gyer-meki lélek leghatalmasabb élményeivé lehetnek. Élmények nélkül pedig nin-csen pedagógia.«

A szerző, vagyis a gyűjtemény szerkesztője maga is vallomást tesz mun-kája lelke mélyén melengetett céljáról. Elmondja, tapasztalatai során meg-győződött arról, hogy történelem-tanításunk csak akkor lesz eredményes, ta-nulóink akkor *élik át* igazán nemzetünk dicsőséges és szomorú multját, ha azt lehetőleg *élethűen* állítjuk eléjük, annak szereplői hús-vér emberek, ese-ményei pedig előttünk peregnék le. *Csak így válik multunk sajátjukká, amely-lyel közösséget vállalnak, azt magukénak vallják, öntudatosan megőrzik s továbbörökítik.* Meggyőződött arról is, hogy a történelem-tanításnak csak ez a módja tud igazán *nevelő-hatást* elérni tanulóinknál, ez teszi valóban *él-ménnyé* tanár és tanuló számára a történelem-órát. A magyar történelem

tanárának tehát figyelemmel kell kísérnie történeti tárgyú szépirodalmunk termékeit is, hogy azoknak iskolába való, ott felhasználható és értékesíthető részeit tanítása egyik segédeszközzévé tehesse. Erre mutat példát könyvével.

Az élet, az iskolai gyakorlat fogja megmutatni, hogy a gyűjtemény összeállítója eléri-e a szép célt, melyet maga elé tűzött? Mint e téren úttörő kezdeményezőknek őszintén kívánom ezt egykori jeles tanítványomnak, Vicsay Lajosnak.

Gyulai Ágost.

Dr. Kisparti János (Szerk.): Elmélet és gyakorlat kérdései a szakoktatásban.

(A szegedi tankerület közleményeinek 5. kötete.) Szeged, 1939. 8-r., 76 lap.

A kötet ismerteti az 1938/39. tanévben Makón, Szentesen és Szegeden rendezett tanügyi kiállítások anyagát, a kiállított szemléltető eszközöket, grafikonokat, táblázatokat, rajzokat, kézimunkákat, valamint a Szentesen és Szegeden a kiállítással kapcsolatban tartott alsó- és középfokú szakoktatási értekezleteknek tanulságait és eredményeit. A makói kiállítás a népoktatási intézmények életét, a szentesi az alsófokú mezőgazdasági oktatás mai állását szemléltette. A két kiállítást az előttünk fekvő könyvben *Géher Lajos* orsz. szakfelügyelő ismerteti. A szegedi kiállítást *Dr. A. Nagy Miklós* felsőkereskedelmi iskolai tanár írja le és a tankerület alsó- és középfokú ipari és kereskedelmi szakoktatását mutatja be.

Szentesen mezőgazdasági, Szegeden ipari és kereskedelmi szakoktatási értekezletet tartottak. Mindkettőn *Dr. Kisparti János* tankerületi kir. főigazgató tartotta az elnöki megnyitót. Az elsőt igen tanulságosan ismertette a mezőgazdasági ismeretek tanítását a tankerület nevelő iskoláiban. A tankerületben működő 14 mezőgazdasági népiskoláról megállapította, hogy ezek teljesítik legjobban a 12—15 éves gyermekek mezőgazdasági irányú előkészítését, kiemelte, hogy gyakorlati alapon nevelnek a föld szeretetére. Gyakorlóterülettel is jól el vannak látva, egy-egy iskolának átlag közel 26 kat. hold földje van. A tankerület 138 gazdasági irányú továbbképző iskolája már sokkal mostohábban van ellátva. Egy-egy iskolának átlag csak 1380 négyzetölgyakorló területe van. 8 iskolának pedig egyáltalában nincsen gyakorlóterülete. De a legmostohábban mégis a polgári iskolák vannak ellátva. A polgári iskolának rendes tárgya a mezőgazdaságtan és ezzel kapcsolatban a mezőgazdasági gyakorlat is. A polgári iskoláról szóló törvény kötelezi a községeket, hogy a gyakorlati mezőgazdasági oktatás céljaira az iskolához közelfekvő, művelésre alkalmas legalább 2 kat. holdnyi földet adjon. És mégis a szegedi tankerület kifejezetten agrár jellegű területén, ahol a lakosság 61%-a östermelésből él, a 17 fiú polgári iskola közül csak egyetlen egynek van megfelelő gyakorlóterülete és felszerelése. A többinek az iskolától néhány kilométerre, sokszor egészen gyenge minőségű föld állana rendelkezésre, ha módja volna azt kihasználni. Mezőgazdasági gyakorlatról beszélni sem lehet, annál kevésbé, mert az iskoláknál megfelelő szaktanár nincsen.